

До спеціалізованої вченої ради ДФ 35.051.170
Львівського національного університету
імені Івана Франка
79000, м. Львів, вул. Університетська, 1

РЕЦЕНЗІЯ

**на дисертаційну роботу Романчук Вікторії Олегівни
на тему: «Журнал "Універсум" у контексті українського державотворення:
концептуальні засади, дискурси, прогностика (1993–2023 рр.)»,
представлену до захисту на здобуття ступеня доктора філософії
з галузі знань 06 Журналістика за спеціальністю 061 Журналістика**

У сучасному інформаційному світі, де медіа-ресурси відіграють вирішальну роль у формуванні громадської свідомості та політичного ландшафту, наукове дослідження впливу журналістики на державотворчі процеси є надзвичайно актуальним. Журнал «Універсум», який став об'єктом дослідження у дисертаційній роботі Вікторії Олегівни Романчук, за тридцять років свого існування виріс у значущий аналітичний та інтелектуальний форум. Робота зосереджена на ролі цього видання у контексті українського державотворення, розглядаючи його через призму концептуальних засад, дискурсів та прогностичної функції, що надає важливий внесок у розуміння ширших соціальних і політичних процесів в Україні.

Дисертація Романчук Вікторії Олегівни відкриває інтенсивний діалог між минулим та сучасністю, досліджуючи інституційну ідентичність «Універсуму» і його вплив на формування національної свідомості. У ній проаналізовано, як через сторінки журналу відбивались і еволюціонували ключові ідеї та ідеології, що сприяли державотворенню, а також як це видання стало ареною для важливих інтелектуальних дебатів, що формували публічну політичну думку. Вивчення цієї теми має особливе значення в контексті постсовєтської трансформації України, надаючи інсайти щодо взаємодії медіа з державою в періоди критичних змін.

Актуальність роботи

Вивчення ролі медіа у процесах державотворення є критично важливим для розуміння механізмів соціальної і політичної інтеграції в сучасному світі. У контексті України, країни, що переживає значні політичні та соціальні перетворення, роль незалежних медіа стає ще більш значущою. Журнал «Універсум», як важливий інтелектуальний ресурс, виступає у цій дисертації як призма, через яку досліджується вплив медіа на формування національної

ідентичності та громадянського суспільства. Це своєрідний взірць якісної і правдивої журналістики, збудованої на ідеях, досвіді, проукраїнських цінностях. Аналіз цього видання дозволяє глибше зрозуміти, як зміст медіа впливає на ідеологічні зміни та підтримку різних політичних ініціатив, зокрема в контексті євроінтеграційних процесів. Враховуючи поточні виклики, з якими стикається Україна, включаючи воєнний конфлікт, політичну нестабільність та економічні труднощі, незалежні медіа такі як «Універсум» відіграють роль не тільки інформаторів, але й учасників у процесі формуванні публічної політики. Дисертація Романчук Вікторії Олегівни важлива тим, що висвітлює, як інтелектуальні дебати всередині журналу можуть сприяти зміцненню демократичних інститутів і прав людини. Цей аспект робить дослідження актуальним не тільки для академічного співтовариства, але і для ширшого кола практиків у сферах медіа та публічної політики. Також, актуальність теми підсилюється глобальними тенденціями зростання впливу цифрових медіа та соціальних мереж, які трансформують традиційне медійне середовище і методи отримання інформації та способи її поширення. «Універсум», утримуючись від популізму і зосереджуючись на глибоких аналітичних матеріалах, демонструє, як традиційні медіа можуть адаптуватися до нових викликів та продовжувати впливати на суспільство. Дослідження важливих публікацій журналу в контексті соціальних та політичних подій дозволяє оцінити, як вони формують громадську думку та сприяють культурному діалогу в країні.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами

Дослідження Вікторії Романчук тісно пов'язане з ключовими науковими програмами та академічними планами, що зосереджені на вивченні медійної індустрії та її впливу на державотворення. Робота вписується в ширші теми медіакомунікації та політичної соціології, що є актуальними в дисциплінах журналістики та суспільних наук. Це дослідження доповнює та розширює розуміння наукової думки щодо ролі медіа у формуванні національної свідомості, особливо в контексті пострадянської трансформації і демократизації. Аналіз «Універсуму» як вагомого гравця на медійному полі, що формує публічну політику, вносить значний вклад в академічні дискусії щодо взаємодії між медіа, публічною політикою та громадянським суспільством, підтримуючи і розвиваючи програми з вивчення політичних медіа та їхньої ролі в сучасних демократіях.

Наукова новизна роботи

Дослідження Вікторії Романчук вносить значний вклад у розуміння взаємодії між медіа та державотворенням, підкреслюючи вплив журналістики

на формування національної ідентичності та політичну свідомість. Новизна роботи полягає у глибокому аналізі взаємозв'язків між медійним контентом та його роллю в критичні історичні моменти, що були вирішальними для українського суспільства. Авторка систематично досліджує, як зміна політичного дискурсу впливала на редакційні стратегії «Універсуму», відображаючи це у широкому спектрі публікацій.

Вперше в академічній літературі представлено комплексний аналіз еволюції одного медіа як активного учасника політичних процесів в Україні, що охоплює трьохдекадний період. Це дозволяє Вікторії Романчук виявити специфічні випадки, коли медійні матеріали «Універсуму» служили не тільки як відображення суспільних змін, але й як їх каталізатор. За допомогою аналізу ключових текстів журналу, дисертація показує, як змінювалася представленість різних політичних сил та ідеологічних течій, відповідно до загальних суспільних настроїв та політичної кон'юнктури.

Наукова новизна роботи також полягає у використанні інтердисциплінарного підходу до вивчення медіа як елемента культурної і політичної системи. Дослідниця залучає теорії з соціології, культурології та політичних наук, що дозволяє всебічно оцінити вплив журналу на формування державницької ідеології. Міждисциплінарний підхід значно збагачує дослідження і показує його комплексність. Здобувачка визначає «Універсум» як майданчик для інтелектуальних дебатів, який впливає на формування державницької політики, що є новим внеском у розуміння ролі медіа в політичному процесі.

Дослідження також вносить новизну через деталізацію механізмів взаємодії між медійними текстами та їх аудиторією. Аналізуючи реакції читачів на різні статті, Вікторія Романчук виявляє, як певні теми та їх презентації впливали на суспільні настрої та політичні рішення. Це показує, що медіа не просто відображають реалії, але активно беруть участь у формуванні суспільних ідеологій та політичних вподобань.

Вікторія Олегівна Романчук також розширює рамки звичайного медіааналізу, інтегруючи в дослідження питання етики та моралі в журналістській діяльності. Вона критично аналізує, як журнал обробляє соціально чутливі теми, зокрема національну ідентичність, імміграцію, та права меншин, що допомагає визначити роль журналу в сприянні соціальній справедливості та включенню.

Завдяки цим новаціям, робота Романчук стає значущим внеском у дослідження впливу медіа на державотворчі процеси, пропонуючи нові методологічні підходи та теоретичні інсайти, які можуть бути використані для подальших досліджень у цій галузі.

Вікторія Романчук вносить конкретні пропозиції щодо удосконалення редакційної політики та методів взаємодії з читачами в умовах динамічно змінювального медійного середовища. Авторка дисертації пропонує застосування новітніх цифрових інструментів для збору зворотного зв'язку від аудиторії, що дозволить редакції «Універсуму» більш ефективно реагувати на запити читачів та адаптуватися до їхніх інтересів. Це включає використання штучного інтелекту для аналізу великих даних, що може сприяти кращому розумінню тенденцій читацьких переваг та оптимізації контенту. Крім того, Вікторія Романчук акцентує на необхідності розширення мультиплатформової присутності журналу, щоб забезпечити охоплення більш широкої аудиторії, включаючи молодіжні сегменти, які переважно споживають контент в цифровому форматі.

Додатково у дисертації розроблено рекомендації щодо підвищення якості журналістських розслідувань шляхом створення внутрішніх стандартів перевірки інформації та фактчекінгу. Авторка вказує на важливість транспарентності джерел та забезпечення об'єктивності викладу, що є критично важливим у часи інформаційних війн та поширення фейків. Поліпшення методів верифікації фактів може значно зміцнити довіру до медіа та їхню роль як стабілізатора в суспільстві. Ці покращення можуть сприяти формуванню більш освіченої громадської думки та підвищити стандарти журналістської доброчесності в Україні.

Практична значущість роботи

Дисертаційна робота Вікторії Романчук виявляє значну практичну значущість, оскільки вона пропонує конкретні напрями для покращення впливу медіа на державотворчі процеси. Зокрема, робота визначає стратегії, які можуть використовувати журналісти та редактори для більш ефективної комунікації з аудиторією у періоди соціальних та політичних змін. Ці рекомендації є особливо важливими для країн з перехідною економікою, країн, де розвивається демократія, де медіа часто відіграють роль не тільки інформатора, але й модератора діалогу, конденсації громадської думки та учасника політичних реформ.

Результати дослідження Вікторії Романчук також мають значення для політичних аналітиків та розробників політики, оскільки вони підкреслюють роль медіа у формуванні національної ідентичності та в підтримці демократичних інституцій. Зокрема, аналіз журналу «Універсум» дає змогу зрозуміти, як публікації можуть впливати на політичний дискурс та сприяти залученню громадян до участі в громадському житті. Використання цих відомостей може допомогти політичним діячам та громадським організаціям

ефективніше планувати свої стратегії комунікації та кампанії залучення громадськості.

Крім того, дослідження має вагоме значення для освітніх інституцій, зокрема факультетів журналістики та соціальних комунікацій, оскільки воно розширює розуміння ролі медіа в суспільстві та надає базу для розвитку нових курсів і програм, які готуватимуть студентів до роботи в динамічному медіапросторі. Викладачі можуть використовувати результати дослідження для розробки лекцій та семінарських занять про взаємодію між медіа та політикою, етику журналістики, та методики дослідження медійного контенту.

Також результати роботи мають практичне застосування для журналістів та медіа-аналітиків, які прагнуть зрозуміти вплив своєї роботи на суспільство. Робота надає інструменти для оцінки впливу медійних матеріалів на громадську думку та політичні процеси, а також способи забезпечення більшої об'єктивності та збалансованості в звітності. Ці навички є вкрай важливими для підвищення якості журналістської роботи та відновлення довіри до професії, особливо у час, коли медіа часто звинувачують у упередженості та маніпуляціях.

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій

Наукові положення, висновки та рекомендації, які Вікторія Романчук представляє у своїй дисертаційній роботі, базуються на міцній теоретичній основі та широкому спектрі емпіричних даних. Авторка ефективно використовує комплексний підхід, залучаючи теорії з медіакомунікації, соціології та політичної науки для аналізу ролі журналу «Універсум» у політичних та суспільних процесах України. Це дозволяє глибше зрозуміти механізми впливу медіа на формування громадської думки та державотворчі процеси, підкріплюючи теоретичні висновки науковими доказами та реальними прикладами.

Емпірична база дослідження, яка включає аналіз великої кількості публікацій журналу «Універсум», інтерв'ю з редакторами та журналістами, а також опитування читачів, забезпечує більш як достатню обґрунтованість висновків. Авторка зіставляє зміни в контенті журналу з політичними подіями та тенденціями в Україні, що дозволяє виявити прямі та опосередковані впливи медіа на політичні рішення та громадські настрої. Такий підхід не тільки підсилює наукову достовірність роботи, але й відкриває нові перспективи для подальших досліджень у сфері медіакомунікацій.

Рекомендації, які розроблені на основі дослідження, мають практичне значення та можуть бути впроваджені у медійну практику та політику, яка

сьогодні теж не обходиться без використання медіаресурсів. Вони обґрунтовані детальним аналізом сучасних викликів, з якими стикається медіаіндустрія, та відображають потреби інформаційного суспільства саме в Україні. Застосування цих рекомендацій може сприяти зміцненню демократичних процесів, підвищенню рівня медіаграмотності населення та забезпеченню більшої прозорості медіа.

Наукові положення та висновки дисертації також підкріплені критичним оглядом літератури, що включає сучасні медіадослідження та галузь політичних комунікацій. Це демонструє глибоке розуміння авторкою актуальних теоретичних дискусій та методологічних підходів, що використовуються в міжнародній науковій спільноті. Включення широкого діапазону джерел та теоретичних перспектив забезпечує всебічність та багатовимірність наукових висновків, представлених у роботі.

Характеристика основних положень роботи

Основні положення дисертації Вікторії Романчук зосереджені на вивченні ролі журналу «Універсум» у контексті українського державотворення та сучасних суспільно-політичних процесів. Вона детально розглядає, як медійний дискурс може впливати на національну ідентичність, підтримку державних ініціатив і громадську думку. Аналізує низку випусків журналу, що висвітлюють політичні, соціальні та культурні теми, відображаючи їхній вплив на формування ідеологічних та політичних наративів в Україні. Вікторія Романчук використовує інтердисциплінарний підхід, об'єднуючи елементи медіа-аналізу, соціології, історії та політичної науки, щоб показати, як «Універсум» служить як майданчик для серйозних інтелектуальних обговорень.

У першому розділі дисертації «Теоретико-методологічний аспект дослідження» представлено класичні елементи дисертаційного дослідження: історіографію, джерельна базу дослідження, методологічну основу тощо. Другий розділ «"Універсум" в українському інформаційному просторі: особливості функціонування» містить детальний аналіз журналу, його рубрик, тематичних напрямків, жанрової палітри. У третьому розділі «Державницька сутність і актуальність проблематики видання» авторка зосереджується на змістовому наповненні журналу «Універсум», де в чотирьох підрозділах детально розглядає проблематику видання, що загалом складає цілісну концепцію форми, змісту та ідеї часопису упродовж його тридцятилітньої історії.

Дисертація також включає глибокий аналіз впливу редакційної політики «Універсуму» на його зміст та сприйняття аудиторією. Вікторія Романчук вивчає, як зміни у редакційному курсі відображають загальнонаціональні зміни

в Україні та як це впливає на суспільну свідомість. Особливу увагу приділено періодам виборчих кампаній та великих соціальних змін, де журнал демонстрував свою здатність вести глибокі аналітичні дискусії, що формують публічну політику. Такий аналіз допомагає зрозуміти роль медіа як активного учасника в державотворчому процесі, а не лише як засобу інформації.

Окрім того, Вікторія Олегівна Романчук розглядає еволюцію «Універсуму» у контексті глобальних медіатенденцій, зокрема його реакцію на цифрову трансформацію медіапростору. Вона підкреслює важливість адаптації до цифрових медіа для збереження релевантності та впливовості традиційних журналів у сучасному інформаційному світі. Аналіз показує, як «Універсум» інтегрує нові технології для залучення читачів, підвищення інтерактивності та розширення свого впливу. Це дослідження важливе для розуміння того, як медіа можуть поєднувати традиційні та інноваційні підходи для вирішення сучасних викликів.

Повнота викладення матеріалів дисертації у роботах, які опубліковані автором

Матеріали дисертації Вікторії Романчук були широко представлені у ряді наукових публікацій (8 публікацій у фахових виданнях України, 10 статей в інших українських виданнях, 1 публікація за кордоном англійською мовою у співавторстві), що ефективно відображають основні знахідки та аналітичні висновки її дослідження. Також апробація результатів дослідження була здійснена на 7 конференціях. Ці роботи демонструють глибоку аналітичну роботу автора з джерелами та їх інтеграцію в ширший академічний дискурс. Публікації включають детальні розгляди змін у медійному середовищі України, впливу журналу «Універсум» на публічну політику, а також взаємодію між медіа та громадянським суспільством. Вони відзначаються високим рівнем підготовки, що забезпечує цілісність та повноту викладу дослідження, сприяючи його значному внеску як в журналістикознавство, так і в практичне застосування редакціями.

Дані про відсутність текстових запозичень та порушення академічної доброчесності

Дисертація Вікторії Романчук демонструє високий рівень академічної доброчесності, з чіткою відсутністю текстових запозичень та порушень авторських прав. Усі використані джерела належно цитуються з дотриманням відповідних наукових стандартів. Авторка підходить відповідально до питань плагіату, забезпечуючи оригінальність своїх ідей. Ця ретельність у

документуванні джерел і власних досліджень сприяє прозорості та науковій чесності, становлячи зразок для наслідування в академічній спільноті.

Зауваження щодо змісту та оформлення дисертації

Хоча дисертація Вікторії Романчук в цілому демонструє високий рівень наукового аналізу та комплексного підходу до вивчення впливу медіа на державотворчі процеси, існують певні аспекти, які могли б бути викладені більш детально. Зокрема, в розділі, що стосується впливу редакційної політики на формування громадської думки, могла б бути більш широка репрезентація думок зовнішніх експертів та аналітиків, що дозволило б надати більш глибокий контекст аналізованим процесам.

Щодо зауваг до оформлення, робота могла б мати користь від більшої уніфікації стилістичного викладу. Місцями текст демонструє варіації у використанні різних стилів, що загалом може відволікати від змісту. Це особливо помітно у переходах між розділами, де зміна тону та стилю може здатися раптовою. Більша стилістична консистенція сприяла б узгодженості викладу та поліпшила загальне сприйняття тексту.

Наостанок, варто було б список використаних джерел розділити на список літератури і самих джерел, де власне авторка аналізує публікації «Універсуму». Можливо, не всі візуальні матеріали, такі, як таблиці, діаграми та графіки, що ілюструють ключові тенденції дослідження, варто було виносити у Додатки. Вважаємо, що розміщення їх у тексті дисертації не тільки полегшило б перевірку висновків авторки, але й сприяло б більш ефективному візуальному сприйняттю представленої інформації, зокрема у складних аналітичних розділах.

Загальний висновок

Дисертація Вікторії Романчук – це значний внесок у розуміння ролі медіа в процесах державотворення в Україні, особливо через аналіз впливу журналу «Універсум» на формування національної ідентичності та громадської політики. Робота підтверджує гіпотезу про те, що медіа не тільки відображають, але й активно формують суспільні та політичні реалії, надаючи журналістам та редакторам велику відповідальність у виборі та представленні інформації. Своїм ґрунтовним дослідженням дисертантка робить важливий внесок у академічні дебати про медіа і демократію, підкреслюючи необхідність етичного підходу в журналістиці та збалансованого висвітлення подій, що є ключовим для підтримки здорового демократичного суспільства.

Наукова робота Вікторії Романчук також слугує практичним посібником для медіапрофесіоналів та політиків, які прагнуть використовувати потенціал

медіа для підтримки державних інституцій та медіасфери загалом. Вона висвітлює важливість прозорості, критичного мислення та аналітичного підходу в роботі медіа, що може допомогти в протидії маніпуляціям і забезпечити більш точне та об'єктивне, а головне, правдиве і якісне інформування громадськості. Таким чином, робота Вікторії Романчук стає не тільки науковим дослідженням, але й маніфестом на підтримку якісної журналістики та відповідального медіапростору, що є особливо актуальним у сучасній Україні.

Дисертація Вікторії Олегівни Романчук «Журнал «Універсум» у контексті українського державотворення: концептуальні засади, дискурси, прогностика (1993-2023 рр.)» відповідає галузі знань 06 «Журналістика» за спеціальністю 061 «Журналістика» та вимогам Порядку присудження ступеня доктора філософії рішенням разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 12.01.2022 року № 44 (із змінами, внесеними згідно з постановами Кабінету Міністрів України від 21.03.2022 року № 341 та від 19.05.2023 року № 502), а її авторка, Вікторії Олегівни Романчук, заслуговує на присудження ступеня доктора філософії з галузі знань 06 «Журналістика» за спеціальністю 061 «Журналістика».

Рецензент:

кандидат наук із соціальних комунікацій,
доцент кафедри теорії і
практики журналістики
Львівського національного
університету імені Івана Франка

Мирослава РУДИК